

Budiná > Bugyinszki, Chlebnice > Chlebnyczki, Devičie > Gyivicsán); illetve az átmeneti letelepedés helyét őrző nevek (*Legénd > Leginszki, Acsa > Acsai, Boldog > Boldoczki*).

Külön fejezetben olvashatunk az egyes társadalmi csoportok képviselőinek családneveiről és bizonyos neves tótkomlói családok élettörténetéről, valamint a Budapesten és környékén élő, tótkomlói származású személyekről. A tótkomlói családnevek feldolgozása során további, kutatásra váró feladatok is felmerültek, például a szlovák nevek írásmódjának elemzése, történetének feltárása.

A könyv szótári részében, amely IVETA VALENTOVÁ munkája, mintegy 320 tótkomlói családnev eredetével és szóképzési sajátosságával ismerkedhetünk meg. A térképet tartalmazó fejezet a békéscsabai kötethez hasonlóan épül fel: az első térkép összefoglalja a leggyakoribb komlói családneveket, illetve azokat a földrajzi neveket, amelyekre az említett nevek utalhatnak. A 2–6. térkép a családneveket motiváló szlovákiai településeket veszi számba, míg a 7–8. térképeken a szlovák telepések ideiglenes állomásait jelölik.

4. Az ismertetett kiadványok nagy érdeme, hogy bemutatják a családnévkutatás szerepét a nyelvészeti, genealógiai, művelődéstörténeti és néprajzi vizsgálatokban. Emellett hasznos mintái lehetnek további szlovák települések, nyelvszigetek családnévkutatásainak.

CSÁSZÁRI ÉVA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5594-2658>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

KANIZSAI MÁRIA, Nevek, nyelvek, sorsok. Személynévizsgálatok a Mura menti horvátok körében 1794-től 1998-ig

Értekezések, tudományos dolgozatok 26. Eötvös József Főiskolai Kiadó,
Baja, 2017. 141 lap

1. Az alább ismertetendő kötet a szerző 2010-ben megvédett doktori értekezése alapján készült. A kiadvány az elmúlt két évszázad egyházi anyakönyvi személynévanyaga és a terepen gyűjtött szóbeli névanyag funkcionális, névgyakorisági és használati szempontú elemzésével a Mura vidékén élő, horvát–magyar kétnyelvű népcsoport személynévhasználatát és ennek időbeli változását mutatja be, emellett igyekszik feltárni a változásoknak a társadalomban gyökerező okait is. A kutatás így multidiszciplináris jellegű, hiszen szerepet kap benne a szlavisztika, dialektológia, névtan, szociolingvisztika, néprajz és kultúrtörténet. A szerző témaválasztását főként az indokolta, hogy maga is e területről származik, és nemcsak horvát–magyar kétnyelvű, hanem a kaj-horvát nyelvjárást is beszéli.

2. A kötet hét nagyobb fejezetre és számos alfejezetre oszlik.

2.1. Az első fejezet (9–18) a kutatás módszertanát ismerteti. A kutatás forrását a Nagykánizsa és Letenye közötti öt község (Tótszentmárton, Tótszerdahely, Molnári, Semjénháza, Petrivente) régi és mai házassági és keresztelési anyakönyvei jelentették. Itt a horvát

nyelv kaj nyelvjárástípusának meggyimurjei (muraközi) változatát beszélük, az anyaországtól való nyelvi és területi elszigeteltség egyedülálló nyelvjárásszigetet eredményezett. A vizsgálat legfőképpen olyan szempontokra épült, mint a névállomány összetétele, belső struktúrája, az egyes nevek gyakorisága és megterheltsége. Ez alapján a szerző 204 év 3 anyakönyvében szereplő 5039 személynevet vizsgált meg, ebből 83 férfinév, 121 női név.

2.2. A második fejezet röviden összegzi azokat az eddig megjelent jelentősebb horvát nyelvű névtani munkákat, amelyek a horvátországi, illetve a magyarországi család- és keresztnévek feldolgozásában jelentettek előrelépést (19–28). Ezután bemutatja a tulajdonnévhez és személynévhez kapcsolódó horvát és magyar terminológiát, hogy az eltérésekből fakadó félreértéseket elkerülje. A magyar és horvát tulajdonnév-fogalom ugyanis nem fedi egymást: a horvát *vlastita imenica* mint rendszertani, szófaji kategória tartalma szűkebb, mint a magyar *tulajdonnév*-é, és a tulajdonnévi szerkezet nagybetűs, szűkebb értelemben vett tulajdonnévi elemét jelöli, míg a *vlastito ime* névtani, jelentéstani kategória, és az egész tulajdonnévi szerkezetet, névegyüttest értik alatta. KANIZSAI MÁRIA leszögezi, hogy ő a *személynév* alatt egyrészt a teljes nevet, a tulajdonnevek emberre vonatkozó fajtájának elnevezését érti, másrészt az *utónév* ~ *keresztnév* szinonimájaként is használja a tanulmány során. A teljes egyéni név másik összetevőjére a *családnév* terminust alkalmazza.

A név információs tartalmát a szerző szociolingvisztikai szempontból vizsgálja, és a kétnyelvűség viszonylatában az alkalmazkodás és az elkülönülés lehetséges színtereként értelmezi. Felteszi a kérdést, hogy vajon a kétnyelvű közösség névválasztása, névviselete, a nevek változása vizsgálható-e a nyelvválasztás (mint a kisebbségnek a többséghez viszonyított önmeghatározása) kontextusában, illetve felfedezhető-e valamilyen kapcsolat a névállomány változása és a nyelvváltás folyamata között.

2.3. A kötet harmadik fejezetében a magyarországi horvát kisebbségről és főként a Mura menti kaj-horvát népcsoport múltjáról, jelenéről, nyelvéről olvashatunk (29–48). KANIZSAI MÁRIA a nyelvész és a kisebbség tagjának nézőpontját ötvözve mutatja be a népcsoportnak az anyaországtól való elszakadását, szoros összefüggésben azokkal a főként 20. századi történelmi eseményekkel, amelyek jelentősen befolyásolták a népcsoportot érintő változásokat mind életmódjukat, mind nyelvüket, mind pedig névhasználatukat tekintve. Emellett kitér a Mura menti kaj-horvát nyelvjárásra is, valamint azokra a dialektológiai munkákra, melyek e nyelvjárással foglalkoznak.

2.4. A negyedik fejezetben következik az anyakönyvek feldolgozásával elkészített adatbázis elemzése a tanulmány elején bemutatott szempontok, mutatók alapján (49–92). A szerző a vizsgált bő kétszáz évet két nagyobb egységre, majd ezeket kisebb korszakokra bontotta. Először a tótszentmártoni egyházközségre vonatkozó házassági anyakönyvet dolgozza fel, 1794–1800, 1801–1810, 1845–1855 és 1891–1900 közötti korszakokra tagolva. Az adatok 15–50 év közötti életkorú személyekre vonatkoznak, így a 20–30 évvel korábbi névadási szokásokról, névdivatról tájékoztatnak. KANIZSAI MÁRIA nemcsak részletes és mélyre menő elemzését végzi el a névanyagok, hanem a gyakorisági listák első öt helyén álló női és férfinevek mögötti névdivat okait is igyekszik feltárni a névadási szokások nyelvben belüli és kívüli vonatkozásainak a feltárásával. Így többek között választ ad a *Márton* név rendkívül nagy gyakoriságára a Mura menti horvátok névállományában

1794–1800 között, míg e név sem az országos, sem pedig a többi magyarországi horvát népcsoport gyakorisági listáján nem került az első öt név közé. Ezután hasonló módon dolgozza fel a tótszentmártoni egyházközség 1901–1930 közti keresztelési anyakönyvét. A következő korszak (1935–1998) áttekintése a tótszerdahelyi keresztelési anyakönyvek alapján történik évtizedes bontásban. Az 1900–1910 és 1971–1981 közötti korszak névanyagát a szerző össze is hasonlította a muraközi horvátok személynévanyagával, ezzel is tovább árnyalva a Mura menti horvátok jellemző névadási, névhasználati szokásaira vonatkozó megállapításait. Az így kirajzolódó tendenciákat és a névlisták statisztikai vizsgálatából levonható következtetéseket az ötödik fejezet összegzi (93–102).

2.5. A hatodik fejezet célja a személynév, kétnyelvűség és kommunikáció összefüggésének feltárása öt generáció neveinek összehasonlító vizsgálatával, a szerző saját családjának példáján (103–114). Ennek során a szerző bemutatja az egyes generációk férfitagjainak életmódját, a nyelvhasználat színtereit, összekapcsolva e szempontokat azzal, hogy a névlisták alapján melyek voltak az egyes generációk gyakori nevei. A fejezet továbbá kitér a személynévek hétköznapi szóbeli kommunikációban való megjelenésére is: ez jellemzően horvát alakban történt, ugyanakkor a többségi nyelvből bekerülő névalakok, valamint a kódváltásból és a kódkeverésből eredő sajátosságok tovább színesítették a névállományt.

2.6. Az utolsó, hetedik fejezetben a névizsgálat összefoglaló értékelését olvashatjuk, szisztematikusan követve az elemzés során kijelölt szempontokat (115–123).

3. KANIZSAI MÁRIA részletes elemzését adja a Mura menti kaj-horvát népcsoport 1794–1998 közötti névállományának, névadási, névhasználati szokásainak, folyamatosan szem előtt tartva nemcsak a nyelven belüli, hanem a nyelven kívüli befolyásoló tényezőket is. Tanulmánya a névtan, a dialektológia és a szociolingvisztika határán helyezkedik el. Objektív, empirikus alapon nyugvó megállapításokat tesz azzal együtt, hogy végig érezhető szoros, személyes kötődése a népcsoportához. A bemutatott kötet kétségkívül hozzájárul egy magyarországi kis nyelvsziget és népcsoport alaposabb megismeréséhez.

HAUBER KITTI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7983>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Őrvidéki házinevek

Szerkesztő: SZOTÁK SZILVIA. Az Imre Samu Nyelvi Intézet Kiadványai 6. UMIZ – Imre Samu Nyelvi Intézet, Alsóőr, 2017. 79 lap

1. A három tanulmányt és a járulékos részeket tartalmazó kis kötet a kétnyelvűség, mégpedig a nyelvvesztés előrehaladott állapotában lévő burgenlandi (őrvidéki) kis magyar szórvány nyelv-, illetve névhasználati hagyományaiba kínál betekintést. Az egy évtizeddel